

תאריך עדכון : 07.12.22

אתיקון דיגיטלי סוגיות ועקרונות אתיים במחקר בקרב אנשים עם מוגבלות שכלית

מילון מונחים

2.....	ארגון/גורם מפעיל
2.....	אפוסטרופוס
2.....	הוסטל
2.....	הנגשה ופישוט לשוני
2.....	חובת הדיווח
3.....	טופס הסכמה מדעת
3.....	מערך דיור
3.....	מסגרת
3.....	מסגרת בקהילה
4.....	מסגרת דיור חוץ ביתית
4.....	מסגרת תעסוקה מוגנת
4.....	מע"ש
4.....	מקבל שירות
4.....	מש"ה
5.....	סמלול
5.....	עו"ס לחוק (עובדים סוציאליים לחוק הגנה על חוסים)
5.....	פישוט לשוני
6.....	שפה פשוטה
6.....	תעסוקה בשוק החופשי

ארגון/גורם מפעיל

תאגיד או עוסק מורשה אשר המשרד או רשות מקומית התקשרו עמו, לאחר שזכה במכרז להספקת שירותי רווחה, על פי חוזה מפורט שנחתם בינו לבין המשרד או בינו לבין רשות מקומית, בו התחייב על היקף השירותים, איכותם, המתקנים והתשומות שיעמיד לצורך ביצוע התחייבויותיו.

(מתוך מילון מונחים של משרד הרווחה והביטחון החברתי)

אפטרופוס

אפטרופוס הוא אדם שתפקידו לדאוג לענייניו של מי שלא מסוגל לנהל את ענייניו בעצמו, במקרים שהחוק מסמיך אותו ובמקרים שבית משפט או בית דין שרעי מינה אותו.

(מתוך אתר "כל זכות")

הוסטל

מסגרת חוץ ביתית, לבני נוער במצבי סיכון ומצוקה, ולבגירים המספקת קורת גג, מזון, התערבות טיפולית – שיקומית אינטנסיבית וסיוע בהכשרה אשר תקדם השתלבות בחיים נורמטיביים בקהילה (בכפוף להוראות התע"ס של המינהל הרלוונטי).

(מתוך מילון מונחים של משרד הרווחה והביטחון החברתי)

הנגשה ופישוט לשוני

הנגשה לשונית היא התהליך שבו מידע כתוב או דבור מותאם לצרכים של אנשים עם מוגבלות על ידי שימוש באמצעים שונים (לשוניים וחושיים). ראו גם שפה פשוטה ופישוט לשוני בהמשך.

(מתוך אתר נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות)

חובת הדיווח

במדינת ישראל קיימת מערכת של חוקים סוציאליים שנועדה לשמור על זכויותיהם של ילדים ואנשים עם מוגבלויות, להגן על חייהם וכבודם, לאפשר להם לחיות את חייהם בעצמאות מרבית, ולתת מענה הולם לצרכיהם המיוחדים. אחד החוקים המרכזיים, המטילים אחריות חברתית לדאוג לשלומם של קטינים וחסרי ישע, נקרא "החוק למניעת התעללות בקטינים וחסרי ישע". החוק מחייב כל אזרח ובעל תפקיד לדווח לשירותי הרווחה או למשטרה במידה ועולה חשד סביר שקטין או חסר ישע נפגע ע"י האחראי עליו. חוק זה, אשר נקרא לו "חובת הדיווח", נועד לשבור את קשר השתיקה סביב פגיעות והתעללות בקטינים וחסרי ישע ולהכיל אחריות חברתית בנושא זה.

(להרחבה נוספת במאמר: הביטים חוקיים וחובת דיווח (מדיניות מינהל מוגבלויות), בתוך החוברת "מיניות וזוגיות בקרב אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית", קרן שלם, 2020)

טופס הסכמה מדעת

טופס הסכמה מדעת נועד על מנת לוודא כי כל משתתף במחקר אכן מסכים להשתתף בו, וזאת מתוך מודעות לנושא המחקר, לאופן שבו יערך המחקר בנוגע אליו, לסיכונים האפשריים, לאפשרות הפסקת ההשתתפות בכל שלב עד הפרסום, לאפשרות לפנות לסיוע בעקבות ההשתתפות (במקרים המתאימים), ולאפשרות לקבל את תוצאות המחקר הסופיות. הטופס מעגן את יכולתו של החוקר להשתמש בנתונים שיימסרו לו על ידי המשתתף, בהתאם לרמת הפרטיות והסודיות לה הסכים המשתתף (בדרך כלל, ועל מנת לעודד השתתפות כנה וחופשית, מקובל כי הצגת תוצאות המחקר תשמור על אנונימיות המשתתפים, ולכן במסגרת טופס ההסכמה מדעת מתחייב החוקר לכך). מדובר בטופס רשמי של הגוף במסגרתו נערך המחקר, ובו הסבר בנוגע לכל הנ"ל. נוסח הטפסים משתנה מגוף לגוף ובין מחקר למחקר, בהתאם לנושא המחקר ולקבוצת המשתתפים, ועליו לקבל אישור של ועדת האתיקה המוסדית. (נכתב על ידי עו"ד מאיה גפן ועו"ד רוני רוטלר, הקליניקה לשוויון זכויות, הפקולטה למשפטים, אוני' בר אילן, 2022)

מעריך דיור

מעריך דיור המספק לאנשים עם מוגבלות פתרון ל-16 שעות ביממה, כשהדיירים זכאים לתקצוב נוסף למסגרת יומית. המעריך כולל סוגים שונים של יחידות דיור טיפוליות, שיקומיות. מסגרת דיור לאנשים עם מוגבלות המאפשרת להם להשתלב בקהילה בכל תחומי החיים (תעסוקה, בריאות, פנאי, חברה, תרבות, שימוש בשירותי קהילה) ומסייעת להם לנהל אורח חיים עצמאי ככל הניתן בדירה ומחוצה לה. [\(מתוך אתר קליק לרווחה\)](#)

מסגרת

מתקן המופעל ישירות על ידי המשרד או על ידי רשות מקומית או על ידי ספק חיצוני והוא מפוקח על ידי המשרד בו ניתנים שירותי רווחה. (לדוגמא : מסגרת תעסוקה מוגנת, מסגרת דיור, מועדון חברתי וכד'). [\(מתוך מילון מונחים של משרד הרווחה והביטחון החברתי\)](#)

מסגרת בקהילה

מסגרת יומית המיועדת למקבלי שירות המתגוררים בביתם. (לדוגמא : מסגרת תעסוקה מוגנת, מועדון חברתי) [\(מתוך מילון מונחים של משרד הרווחה והביטחון החברתי\)](#)

מסגרת דיור חוץ ביתית

מסגרת בה יכולים מקבלי השירות לשהות בכל ימות השנה ולקבל טיפול בתחומי ההתמחות של המשרד, במטרה לאפשר קיום ורווחה מיטביים ו/או מיצוי יכולתם ושיפור במצבם ותפקודם. מסגרות אלו פועלות על פי [חוק הפיקוח על המעונות התשכ"ה-1965](#) והמענים ניתנים בה מתוקף חוק או תקנות או הנחיות שנקבעו על ידי המשרד.
[\(מתוך מילון מונחים של משרד הרווחה והביטחון החברתי\)](#)

מסגרת תעסוקה מוגנת

מרכזי תעסוקה מוגנת לאנשים עם מוגבלות שמטרתם יא קידום היכולת התעסוקתית של אנשים עם מוגבלויות והקניית הרגלי עבודה .
[\(מתוך אתר קליק לרווחה\)](#)

מע"ש

מרכז תעסוקה שיקומי לאנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית
מרכז תעסוקה שיקומי (שנקרא גם מע"ש - מפעל עבודה שיקומי) הוא מסגרת המשלבת מרכז הכשרה ושיקום עם מקום עבודה.
המסגרת מיועדת להכשיר את הבוגרים לחיי עבודה, לאחריות ולעצמאות מרבית וכן להכינם, במידת האפשר, לעבודה בשוק החופשי. עם זאת, עבור רוב המועסקים מרכז התעסוקה משמש מקום עבודה קבוע בחייהם הבוגרים. יום העבודה מתחיל ב- 8:00 בבוקר ומסתיים בשעות אחר הצהריים, לרוב ב- 15:00 או 16:00 - שעת הסיום משתנה בהתאם לאופי העבודה וליכולתיו של כל חניך.
הפעילות במסגרת נעשית בהשגחה מלאה של מדריכים.
[\(מתוך אתר "כל זכות"\)](#)

מקבל שירות

כל אדם המקבל שירות משירותי הרווחה: ישירות מהמשרד או דרך המחלקה לשירותים חברתיים. בין אם באופן ישיר ובין אם באמצעות גורמים מפעילים .
[\(מתוך מילון מונחים של משרד הרווחה והביטחון החברתי\)](#)

מש"ה

ראשי תיבות של המונח : מוגבלות שכלית התפתחותית

סמלול

סמלול הינו ייצוג גרפי פשוט וברור אשר נלווה למידע כתוב ומסייע בהבנתו. השימוש בייצוגים גרפיים (סמלים) הינו מרכיב חיוני בפישוט הלשוני. בתהליך סמלול של מידע כתוב יש להקפיד על כך ש:

- המידע הגרפי יוצג באופן פשוט וברור.
- ייעשה במידת האפשר שימוש בסמלים מוכרים ומוסכמים.
- ייעשה שימוש בסמלים, בתמונות, באיורים או בציורים בייצוג גרפי פשוט ומוחשי, הדומים ביותר למונח שאותו הם מייצגים, ושאפשר להבינם באופן אינטואיטיבי.
- ייעשה שימוש בסמלים, בתמונות, באיורים או בציורים ברורים התואמים את הטקסט הכתוב, ממחישים אותו ותומכים בתוכנו.
- המידע הגרפי ימוקם בסמוך לתוכן המילולי שאותו הוא מייצג.
- השימוש בסמלים, בתמונות, בציורים או באיורים יהיה אחיד ועקבי.

[\(מתוך אתר נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות\)](#)

עו"ס לחוק (עובדים סוציאליים לחוק הגנה על חוסים)

העובדים הסוציאליים לחוק הגנה על חוסים הם בעלי הסמכות המקצועית לטיפול באזרחים ותיקים ובחוסים במטרה להגן עליהם מפני התעללות, ניצול והזנחה המהווים סכנה לשלומם, לבריאותם ולחיייהם.

פישוט לשוני

פישוט לשוני הינו תהליך מובנה של עריכת ועיבוד המידע כך שתוכנו יהיה ברור ומבנהו הלשוני פשוט. הפישוט הלשוני כולל את ארגון הרעיונות, המִקְרָתם לשפה פשוטה, ושימוש בסמלים לתמיכה בכתוב. מטרת הפישוט הלשוני הינה להפוך את המידע הנמסר לכלל הציבור למידע פשוט, ברור, וקל להבנה גם לאנשים עם מוגבלות קוגניטיבית.

על פי תקנות נגישות השירות (2013) הפישוט הלשוני מהווה את אחת מהתאמות הנגישות למידע המחייבות שעל נותן השירות לספק במקרים מסויימים לבקשת אדם עם מוגבלות. בתקנות אלו מוגדר הפישוט הלשוני כהתאמת מידע כך שתוכנו יהיה ברור ומבנהו הלשוני פשוט, ואשר מתקיימים בו, ככל האפשר, כל אלה:

- המידע מכיל את עיקרי הדברים בלבד.
- המידע מועבר לפי רצף ברור ומסודר, כגון: סדר פעולות כרונולוגי, או תנאים ותוצאותיהם האפשריות.
- המשפטים קצרים ופשוטים תחבירית.
- נעשה שימוש מרבי באוצר מילים יומיומי ושכיח; שימוש מועט ככל האפשר בעגה מקצועית, מילים בשפות זרות שאינן בשימוש יומיומי, וניבים.
- נעשה שימוש מועט בראשי תיבות ובקיצורים, לרבות קיצורי פנייה בלשון זכר ונקבה, כגון "יועצ/ת", "חלק/י".
- בהתאם להקשר, נעשה שימוש מרבי בפעלים בצורת הפעיל ולא הסביל (כגון: "דני כתב את הספר" במקום "הספר נכתב על ידי דני").
- נעשה שימוש בסמלול.

[\(מתוך אתר נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות\)](#)

שפה פשוטה

שפה פשוטה הינה שפה ברורה ובהירה המובנת לקהל הרחב. זוהי שפה יומיומית וידידותית שאינה רוויה במונחים מקצועיים ובמילים גבוהות ועם זאת אינה שפה ילדותית ופשטנית. מטרת השימוש בשפה פשוטה הינה להקל על הקורא או השומע את פענוח המידע הנקלט. שפה פשוטה היא אחד מרכיבי הפישוט הלשוני. התרגום לשפה פשוטה הינו שלב הכרחי בתהליך ההנגשה אך אינו מספיק לצורך הנגשה לשונית לאנשים עם מוגבלות קוגניטיבית. [\(מתוך אתר נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות\)](#)

תעסוקה בשוק החופשי

המגמה והשאיפה כיום היא לשלב אנשים עם מוגבלות במקומות עבודה בשוק החופשי, עד כמה שניתן. עבור אנשים משולבים הנזקקים לתמיכה מעניק משרד הרווחה והביטחון החברתי סיוע וליווי אל מול המעסיקים, דואג לתנאי השכר ופועל להקמת מסלולי תעסוקה משולבים אפשריים בשוק החופשי. [\(מתוך אתר משרד הרווחה\)](#)